

Šiame numeryje:

Naujas amerikiečių žurnalas žvelgia į Lietuvą.
 Krikščionybės ir marksizmo konfrontacija.
 Žodžio ir muzikos vakaras per ateitininkų 75 metų jubiliejinį kongresą.
 Ar poezija yra realybė? (2)
 Iš japonų poezijos.
 Keturių dailininkų paroda Indianoje.
 Antras kaimas kelia sparnus į Vakarus.
 Aloyzo Barono vardo novelės premija Juozui Toliušiu.
 Kultūrinė kronika.
 Nauji leidiniai.

Kertinė Parasė

Naujas amerikiečių žurnalas žvelgia į Lietuvą

Amerikoje pasirodė pirmas ypatingo kultūrinio žurnalo, pavadinto *Lėgėretė*, numeris. Jo pagrindinės dvi temos yra literatūra ir žmogaus teisės. Žurnalas kreipia ypatingą dėmesį į Vidurio-Rytų Europą ir Lietuvą.

Šiame numeryje išspausdinti straipsniai apie Vladą Lapienį ir Balį Gajauską su jų nuotraukomis. Apie Lapienį rašoma, kad šis „buvo sąžinės kalnys“ vėl sovietinės valdžios suimtas už savo pergyvenimų konclagerių aprašymą. Cituojami jo žodžiai: kad tikrai jam sugrįžus iš KGB izoliatoriaus, žmonės sužinojo, kad jis buvo parašęs atsiminimus; iki tol niekas jų nematė ir apie juos nežinojo.

Prašoma padėti ir „žmogaus teisių aktyvistui“ Balui Gajauskui, kuris po 25 metų lageriuose buvo sugrįžęs į tėvynę, kur jo laukė nesiliaujantis persekiojimas. Tačiau jis nesilovė kovojęs už tautines, religines ir demokratines teises, kurias garantuoja Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. 1978 metais jis buvo nuteistas dešimties metų kalėti lageryje ir penkeriems metams nutremimo. „Tai tikras mirties nuosprendis“, rašo amerikiečių žurnalas, „nes po ilgų metų lageriuose jo sveikata labai pašlijusi. Jis nusipelnė visų geros valios žmonių paramos“.

Pirmajame *Lėgėretė* numeryje taip pat randame B. Jankauskienės slapyvardžiu pasirašytą satyrinį monologą „Tikra tarybinė moteris“, kuris 1980 metais buvo išspausdintas savilaidinio žurnalo *Aušra* 21-ajame numeryje. Redakcija žada ir toliau kruopščiai sekti lietuvių savilaidą.

Žurnalą leidžia Tarptautinė „Lėgėretė“ rašytojų sąjunga, kurios tikslas yra politinė reforma ir literatūros palapinė išvadavimas nuo valdžios kontrolės visame pasaulyje. 1984 metais įsteigta sąjunga remiasi principu, kad užuot tvirtinusi, jog jos neklaidingos, ir draudusios rašytojams žodžio laisvę bei uždariusios duris į laisvą spaudą, vyriausybės turi garantuoti kūrybinę laisvę. Sąjungos manifeste sakoma,

kad vyriausybės, kurios draudžia skirtingas ideologias, skurdina savo piliečių dvasinį gyvenimą ir pasmerkia juos tesirūpinti medžiagiais poreikiais. Sąjunga užstoja už literatūrinę veiklą persekiojamus ar kalinamus rašytojus, siunčia peticijas jų vyriausybėms, stengiasi apie juos informuoti pasaulį, telkia jų gynėjus visose šalyse. Įsteigtas fondas paremti suimtųjų rašytojų šeimoms.

Anot žurnalo redaktorės, Kimberly Coale, jo prancūziškas pavadinimas — „Lėgėretė“ — paimtas iš čekų rašytojo Milano Kunderos romano *Nepakeliamas būties lengvumas*. Išstumtas iš savo tėvynės, Kundera 1977 metais pareiškė, jog Čekoslovakijoje jis kovojo prieš „literatūros pavertimą vien propagandos instrumentu“. Žiūrint iš Lėgėretės rašytojų sąjungos tikslas. „Jei mes užmerksime akis prieš cenzūrą, aktyviai neprotuosime prieš valdžios piktnaudžiavimą viena žmogaus pagrindinių teisių, cenzūra visur išgalės“, perspėja ji.

Redaktorė taip aptaria dvi pagrindines žurnalo funkcijas: „Mūsų žurnalo puslapias bus atviri rašytojams, kurių vyriausybės neleidžia jiems spausdintis dėl grynai ideologinių priežasčių. Mes taip pat informuosime apie kitus žmogaus teisių žurnalus, organizacijas ir institucijas. Kiekviename numeryje bus ypatingas skyrius apie žmogaus teisių pažeidimus“.

Dalis pirmojo numerio, pavadinta „Gyvenimas šiaurėje“, skirta Šiaurės Airijai. Spausdinamas neseniai mirusio didžiojo vengru poeto Gyula Illyešo poemos „Sakiny apie tironiją“ naujas vertimas. Parašyta tamsiaisiais Stalino tironijos metais, ši poema tebėra aktuali visiems Vidurio-Rytų europiečiams, neišskiriant ir lietuvių. Žurnalas bus platinamas ir už geležinės uždangos, todėl jis paprastos išvaizdos ir nedidelio formato.

Žurnalo adresas: *Lėgėretė*, P.O. Drawer 1410, Daphne, Alabama 36626.

Krikščionybės ir marksizmo konfrontacija

KĖSTUTIS SKRUPSKELIS

Norėčiau pradėti* vienu literatūriniu vaizdeliu, kurį sukūrė Vincas Mykolaitis-Putinas apysakoje *Sukilėliai*. Kalba vienas iš sukilimo vadų — jį pakorė Kaune 1863 metais — kunigas Antanas Mackevičius:

Taip, mano ponai. Ateis diena. — ir ji ne už kalnų, — kada mes duosime žmonėms ir laisvę, ir žemę! Tikrasis manifestas jau ruošiamas... Tai bus kovos manifestas... Žaviuosiu Gercenu. Tauri širdis, aštrus protas! — pakilusiu balsu, žėrinčiom akim tęsė Mackevičius (*Sukilėliai*, pirma dalis, Vilnius, 1973, p. 97).

Nedaug tikrų žinių apie Mackevičiaus siekimus. Tačiau, atrodo, jis iš tiesų pritarė raudoniesiems, tai yra, priklausė tam sukilimo sparnui, kuris nepasitenkino vien politiniais siekimais. Baltieji ribojosi bajoriškos Lenkijos-Lietuvos valstybės atstatymu, o raudonieji karto reikalavo socialinių permainų, kurios iš pagrindų pakeistų vargšų dienų valstiečių būklę. O Gercenas — ateistas, materialistas, vienas iš rusų revoliucinės minties pradininkų — raudonųjų tarpe buvo žinomas. Gercenas, tarp kitko, rėmė bandymus jūra siųsti į Lietuvą užsienio pagalbą ir troško, kad Lietuvos-Lenkijos pavyzdžiu būtų pasekta visoje caro imperijoje.

Ar Mackevičius tikrai Gerceną skaitė, nežinia. Bet tuo metu nebuvo jokių krikščioniškų politinių bei socialinių programų, kurios siektų platesnio bei teisingesnio visuomenės pertvarkymo. Tokias programas kūrė kiti. Ir todėl tuo metu bet koks gilesnis socialinis rūpestis, neišvengiamai, tokį Mackevičių būtų stūmęs antireliginės, materialistinės pasaulėžiūros linkme.

Lietuvoje tuo metu centre stovėjo valstiečių — žemės — klausimas. Bet toliau į vakarus nuo mūsų, darbininkų

Dr. Kestutis Skrupskelis, University of South Carolina filosofijos profesorius, skaitė paskaitą Ateitininkų Federacijos 75 metų jubiliejiniam kongrese Chicagoje 1985 m. rugpjūčio mėn. 31 d. Nuotrauka Vidos Kuprytės

klausimas jau buvo iškilęs visu savo aštrumu. Marksas neperdėjo, tvirtindamas, kad revoliucijos dvasia Europoje jau įsigalėjusi. Katalikų Bažnyčia, savo vidaus reikaluose paskendusi, tų naujų jėgų beveik nepastebėjo. Popiežius Pijus IX — ir kiti — pasitenkino kelių bendrų principų pakartojimu: kad nuosavybės teisė yra įgimta ir jos atimtinė negalima; kad visi pavaldiniai turi savo teisėtų valdovų klausyti; kad vargšų niekas neskriaus, kada visų širdyse įsiviešpataus artimo meilės dvasia.

1848 metais paskelbtas *Komunistų manifestas* katalikų tarpe rado moralinę tuštumą, ir ilgus metus jokio katalikiško atsakymo nesulaukė. Pijus IX tesirūpino apie piežių valstybės likimu. Kaip tik 1848 metais, sukilėlių minios privertė jį iš Romos bėgti, o naujai paskelbta Romos Respublika panaikino visas popiežių politines teises. Nors svetimos kariuomenės dėka Pijus IX Romon sugrįžo, tuo kova nepasibaigė. 1870 metais popiežių teritorijos buvo prijungtos prie Italijos, o Pijus IX užsidarė Vatikane.

Taip atsirado vadinamieji „Vatikano belaisviai“. Ir ši padėtis tęsėsi ligi 1929 metų.

Tuo kritišku laiku, kada susiformavo visa tai, ką aplink save matome, savo viršūnėse Bažnyčia išgyveno gilią krizę. Politinėje plotmėje, ji priėmė modernias, demokratines formas labai jai teikė senosios monarchijos. 1881 metai beveik siekia mūsų laikus, bet tais metais Leonas XIII paskelbė encikliką, kurioje tvirtino, kad monarchija esanti tobuliausia valdymosi forma. Tokiu būdu, katalikiškuose kraštuose dažnai respublikinių santvarkų šalininkai turėjo kovoti ir prieš Bažnyčią. Socialinėje plotmėje, mažai dėmesio Bažnyčia kreipė į pramonės išsivystymą bei darbininkų klasės atsiradimą, tai yra, į tuos faktorius, kurie išugdė marksizmą. Pirmas šviešesnis pasisakymas, enciklika *Rerum novarum*, pasirodė tik 1891 metais. O tada Marksas seniai jau buvo miręs, ir pirmasis socialistinis internacionalas buvo spėjęs

gimti ir išsisklaidyti. Darbininkų unijas jau buvo perėmę socialistai, kurie dažnai darbininkų ekonominius reikalavimus formulavo antireliginės pasaulėžiūros rėmuose.

Kiek tokia Bažnyčios būklė tikrai buvo žalinga, šiandien sunku pasakyti, nes Bažnyčia buvo tik vienas veiksnys iš daugelio, ir turbūt ne pats svariausias. Juo labiau, kad ne visur katalikai laukė Bažnyčios pamokymų. Dažnai jie veikė savo iniciatyva. Tačiau, pavyzdžiui, yra faktas, kad labai daug katalikų imigrantų, Ameriką pasiekę, Bažnyčią paliko. Vėliau, tie imigrantai — gimimu katalikai — sudarė Amerikos komunistų partijos mases. Ir tokia Bažnyčios laikysena kartais trėmė sveikas katalikų pastangas. Reikšminga šiuo atveju yra „Knights of Labor“ istorija. Tai vienas iš pirmųjų bandymų Amerikoje darbininkus organizuoti. Ilgus metus jai vadovavo katalikas, du trečdaliai jos narių buvo katalikai, tačiau, 1886 metais Vatikanas paskelbė, kad katalikai Darbo riteriams priklausyti negali, nes tai esanti masonų organizacija.

To meto imigrantams darbininkams Bažnyčia padėjo labai daug: mokyklos, parapiškos organizacijos švelnino jų sunkią būklę. Bet Bažnyčios veikla išsitemo artimo meilės darbų plotmėje. Ji nelietė pagrindinio klausimo: kaip reikia darbininkams kovoti prieš darbdavius. Dažnai kruvinos Amerikos darbininkų kovos tęsėsi kelis dešimtmečius, bet neteko pastebėti, kad Amerikos vyskupai būtų šiuo klausimu pasisakę. 1897 metais Pensilvanijos anglies kasyklose, streiko metu, policija nušovė maždaug 20 darbininkų. Visi žuvusieji buvo imigrantai — jų tarpe keli lietuviai, daugiausia katalikai. Imigrantai kunigai pasižymėjo artimo meilės darbais. Jie žudynių lauke valė sužeistųjų kraują, rinko aukas nukentėjusiems sušelpiti — minimas kažkoks lietuvių dūdų orkestras — turbūt

parapinis — kuris gastroliavo Brooklyne, rinkdamas aukas. Karinei valdžiai uždraudus iškilmingas laidotuves, kunigai atidarė bažnyčių duris ir kuo iškilmingiausiai lydėjo į kapus. Bet niekur nepastebėjau, kad kunigai būtų pasisiūle tarpininkauti, kad būtų prisidėję prie visos streiko eigos, kad būtų bandę įvykius kur nukreipti. Socialinės veiklos klausimais į juos, atrodo, niekas ir nesikreipė.

Kada kūrėsi Nepriklausoma Lietuva, padėtis jau buvo pasikeitusi. Pirmąją lietuvių krikščionių demokratų programą (1904) parašė kunigai, ir jį įtraukė šį paragrafą:

Krikščionys Demokratai stotasi savo pirmu uždaviniu darbu ir kovą už liaudies teises, už žemėnų klasių gerovę. Tuo Krikščionys Demokratai tikisi sustiprinti liaudyje tikėjimą ir ankštai ją surišti su Bažnyčia (V. Daugirdaitė-Sruogienė, *Lietuvos Steigiamasis Seimas*, New York, 1975, p. 26).

Kaip žinome, žemės reformą įvykdė Krupavičius — kunigas — ir Steigiamajame Seime ji praėjo Krikščionių demokratų bloko balsais, nors ir daug kunigų Krupavičiumi nepasitikėjo. Kunigas Mykolas Vaitkus liudija, kad 1918 metais kunigų konferencijoje Kaune buvo svarstoma, ar Krupavičius yra bolševikas. O metais vėliau, apaštališkasis vizitatorius, arkivyskupas, įrodinėjo, kad Krupavičius žemės reforma „nesutinka su katalikiškosios dorovės dėsniais“ (Mykolas Vaitkus, *Nepriklausomybės sąlygės*, antra dalis, Londonas, 1968, p. 168). Krupavičius kritikai pabrėžė privačios nuosavybės teises ir atmetė bet kokius nuosavybės apribojimus, nors to ir reikalautų bendroji gerovė.

Kodėl, kalbėdamas apie krikščionybės ir marksizmo konfrontaciją, tokią liūdą istoriją primenu? Nes Marksas, kaip pirmievis, socialinę plotmę parinko kaip šiuo dviejų pasaulėžiūrų varžybų lauką. Krikščionių uždavimas — nes j kovą jie stėjo labai vėlai — yra parodyti, kad jie sugebėtų vadovauti teisingam pramonės kurtamui gėrybių išsidalijimui. Tai Markso kriterijus ir krikščionys turi, nori ar nenori, su juo susidurti. Devyniolikto šimtmečio Bažnyčia — su retomis išimtimis — šio uždavinio nesuprato, ir skendo tuščiose polemikose prieš įvairias modernaus gyvenimo apraiškas.

Markso svarstymų centre stovėjo bevykstanti pramonės revoliucija: ką visa tai reiškia, kokią ateitį mums visiems žada? Markso išsūki krikščionybei norėčiau apibendrinti šiais keturiais tvirtinimais:

1. Ekonominės gėrybės kuriamos taip sparčiai, jog artimoje ateityje jų pakaktų, kad kiekvienas žmogus būtų tinkamai aprūpintas, pavalgydintas, apmokytas, išmokslintas. O panaikinus ekonominius rūpesčius, kiekvienam žmogui atsiras galimybė kultūrinėm vertybėm džiaugtis ir jas kurti. Mokslais ir menais ligi šiol džiaugėsi tik menkutes mažumos; ateityje, (Nuketka į 2 psl.)

Per Ateitininkų Federacijos 75 metų jubiliejinio kongreso metu vykusį Tėvynės vakarą Seserų Kazimieriečių vienuolyno sode, Chicagoje, rugpjūčio mėn. 31 d. dainas praveda: Audrius Polikaitis, Juozas Polikaitis (kongreso išrinktas naujasis Ateitininkų Federacijos vadovas) ir Rasa Solitnaitė-Poskičienė. Nuotrauka Vidos Kuprytės

Krikščionybės ir marksizmo konfrontacija

(Atkelta iš 1 psl.)

aukštoji kultūra turėtų būti integrali kiekvieno gyvenimo dalis. Kultūros srityje Marksas reikalavo universalumo.

2. Laisvoji rinka, neišvengiamai, ekonomines gėrybes išskirstytų taip, kad viskas atitektų tik keliems, o masės — kurių darbu jos buvo sukurtos — nieko negautų. Tokiu būdu, žmonijos dauguma būtų apgauta, nes iš jos būtų pavogta tas pilnas žmogiškumas, kurį pramonės revoliucija įgalina.

3. Laisvosios rinkos sistemos gėrybes kuria gaivališkai, neorganizuotai, be plano. Racionaliai — iš centro — tvarkomos sistemos jas kurtų sparčiau ir su mažesniais nuostoliais. Ir dar svarbiau, tik tokios sistemos sugebėtų gėrybes teisingai išdalyti, patenkinti kiekvieno teisėtus reikalavimus.

4. Pramonės revoliucija teisingai suprasti galima tik tai materialistinės pasaulėžiūros rėmose. Tik ši pasaulėžiūra mus įgalina kurti socialines bei politines programas, efektingai veikti, užtikrinti, kad pramonės revoliucijos pažadai taptų tikrove.

Iš dabartinės perspektyvos žiūrint, marksistinės formulės yra pilnos fatališkų klaidų, tačiau marksizmo pati moralinė versmė yra sveika. Ir stokojant alternatyvų, tie, kurie panašiais rūpesčiais sergo, neišvengiamai buvo kreipiami antireliginės pasaulėžiūros linkme. Mūsų laikais darbininkų klausimas nebėra tiek aktualus: iš vienos pusės, per šimtą metų, kapitalistinės sistemos labai pasikeitė, o iš kitos, laikas parodė, kad ir darbininkų klasės avangardas mėgsta bajorišką šerū medžioklės, prabangias puotas, liuksusinius limuzinus, ir spearduotuves. Šiuo metu varžybos persimetė į trečiąjį pasaulį, į Afriką, Pietų Ameriką, Aziją. Tačiau varžybos vyksta dėl to paties: kurios pasaulėžiūros atstovai vadovaus trečiojo pasaulio pastangoms su modernėti. Dar reikia pridėti, kad tie du nėra vieninteliai varžovai. Tokioje

Iš Ateitininkų Federacijos 75 metų jubiliejinio Leonas Zaremba, SJ, prof. dr. Kęstutis Skrupskelis kongreso: kun. Vytautas Bagdanavičius, MIC, kun. ir Audronė Skrupskelienė. Nuotrauka Vidos Kuprytės

Afrikoje labai lengvai gali laimėti islamas ir visai atsiskirti modernėjimo programos.

Trečiajame pasaulyje, pramonės revoliucija vos ne vos tepasideda. Ir tenai marksizmas gali būti patrauklus dar ir dėl šios aplinkybės: daugeliui atrodo, kad iš centro tvarkomoje ekonominėje sistemoje pramonė vystysis greičiau, ir be svetimo kapitalo. Ir tai galėtų pritraukti tų kraštų negausią elitą, nes marksizmas pateisintų autoritetines valdymo formas.

Ką šiuo metu krikščionys veikia, kokias būdais bando marksizmui atsispirti? Veikla labai įvairi. Galėtumėm paminėti ir popiežiaus keliones, ir lietuviškąją „Kroniką“, ir katalikų pasisakyimus, Pietų Afrikos rasinę politiką smerkiančius. Šių metų lapkričio mėnesį turėtų pasirodyti Amerikos vyskupų pastoralinis laiškas socialiniu klausimu. Atrodo, kad didesnių naujų šiam laiške nebūs: vyskupai parems socialinį aktyvumą, reikalaujant, kad tiek Amerikos valdžia, tiek privačios įmonės, vargšų būkle pagerinti darytų viską, ką tik gali. Bet, atrodo, pagrindines struktūrinių

pasikeitimų nebus reikalaujama: rekomendacijos būtų galima vykdyti dabartinės Amerikos politinės bei ekonominės sistemos rėmose. Atrodo, tačiau, laiške bus pabrėžiama, kad šis receptas taikytinas tik Šiaurės Amerikoje, ir, kad kituose kraštuose pagrindinesni pasikeitimai yra būtini.

Vyskupų laiškas jau susilaukė ir dar susilauks pylos. Vieno sparno kritikai tvirtina, kad vyskupų programa per arti socializmo, kad pats laisvosios rinkos mechanizmas yra patikimiausias socialinio teisingumo nesėjas. Gal viener kitur valdžios ranka yra reikalinga. Tačiau, pirmiausia reikia leisti laisvajai rinkai laisvai veikti. Įdomu, kad šitokių argumentu remėsi mūsdiškis Vaidzantas, karštas krupaviečių reformos kritikas:

Steigiamojo Seimo ir jo statomosios valdžios kaip tik yra priešingas uždavinys — nieko sau nemonopolizuojant, remti visomis pajėgomis privatę iniciatyvą; visa tai, kas savaime plačiai užsimoja produkuoti, kas sau ir valstybei sutaupe lėšų; kas sukelia individualią energiją, tepasikloviamą pačiu savi, o ne palieka vien elgetomis, žiūrėjais ir svetimas rankas.

Krikščionys demokratai, bent kun. Krupavičius, paskubėjo ir čia „pereplūnut“ ne tik centrą, bet ir pačius kairiuosius... tai kuo Lietuva nebus bolshevikija? Kuo ne „diktatūra proletariata“? (Vaidzantas, *Raštai*, Kaunas, 1922, III, pp. 53-54).

Vaidzantas sutiko, kad dvarai turėtų išnykti. Jo nuomone, tačiau, reikia tik leisti žemę laisvai pirkti ir parduoti, ir teisingas žemės išsiskirstymas įvyks savaime.

Pastaruoju laiku vis daugiau atsiranda balsų, tvirtinančių, kad neteisingai buvo pasmerktas kapitalizmas, kad kapitalizmą reikia moralinėje plotmėje rehabilituoti. Kaip žinome, Marksas laisvosios rinkos sistemas pasmerkė, nes jos remiasi gobsu bei žmonių išnaudojimu. Ir net daug katalikų jam pritarė. Kapitalizmą smerkia net ir mūsų ateitininkiška ideologija. Cituoju Salkauską:

Nelaikydami idealu nei kapitalizmo, kuris, atpalaiduodamas individualistiskus instinktus, nesugeba išvengti socialinėje santvarkoje įvairių išnaudojimo rūšių, nei komunizmo, kuris nesiskaitydami su žmogiškąja prigimtimi, nesugeba išvengti prievartos... (Ateitininkų ideologija, 1954, p. 127).

Ir reikšminga, kad Salkauskis kalba apie išnaudojimą, nes savo kilme tai specifinis marksistinis terminas. Nenuostabu, kad Salkauskio mokiniai, 1936 metais paskelbę deklaraciją „I organiškos valstybės kūrimą“, kapitalizmo Lietuvai nepiršo. Jų nuomone, Lietuvos ekonomija turėtų remtis kooperatyvais.

Dabartinių kapitalizmo gėrybių tarpe randame ir katalikų Michael Novak, 1982 metais išleidusį knygą *The Spirit of Democratic Capitalism*. Jo pagrindinis argumentas turbūt bus šis: kapitalistinės sistemos sukūrė gėrybių pasakiskas mases, ir jas labai plačiai išdalyjo — nors ir netobulai. Ar teisinga tada pasmerkti tą iniciatyvą, energiją, veržlumą, kuris žmonėms yra davęs tiek daug gero? Juo labiau, Novak tvirtina, kad demokratinės valstybės negali išsilaikyti be kapitalistinių ekonominių sistemų. Laisvė ekonominėje srityje yra būtina sąlyga laisvei kitose srityse.

Visai kitaip galvoja Pietų Amerikos išlaisvinimo teologai. Marksistinė kapitalizmo kritikai jie pritaria, vartoja marksistinių žodyną, remia marksistinę politinę veiklą. Bet visa tai jie supranta krikščionybės šviesoje: revoliucinė socialinė veikla yra dalis religinės išganymo istorijos. Modernūs, Vakarų katalikai, daugiausia išganymo laiko privačių kiekvieno sąžinės reikalai. Pripažindami, kad istorija yra išganymo istorija, kad žmonijos išganymas iš tiesų vyksta, jie tačiau išganymo vyksmą riboja žmogaus vidumi, nesitiekdami jokių tikrojo Dievo apčiuopiamų ženklų.

Dievo karalystė yra perkelta į pomirtinį gyvenimą. Išlaisvinimo teologija, priešingai, pabrėžia, kad Dievo karalystė turi reikšti čia pat žemėje, kad ji iš tikro yra apčiuopiamas žmonių istorijos tikslas. Tokiu būdu, išlaisvinimo teologija yra ir savotiškas grįžimas prie tokios krikščionybės, kuri Vakaruose yra daugiausia pamiršta. Tik su šiuo priedu: išganymo istorijai priklauso ir žmonių pastangos, nes Dievo karalystė siektina ne vien tik vidiniu atsivertimu, bet ir socialine kova. Išlaisvinimo

teologija — marksistiniu būdu — tvirtina, kad Dievo karalystė nebus įsteigta be kraujo.

Kur ateitininkai stovi šitoje idėjų maišatyje, kai mūsų tikėjimo broliai Pietų Amerikoje jungiasi su mūsų mirtiniais priešais kovai prieš mūsų sąjungininkus? Tai natūralus klausimas, kuriam negalime pagailėti kelių minučių, švėsdami savo septyniadesimt penkerių metų sukaktį.

Oficialios Bažnyčios laikysena — ligi vėliausių laikų — ženklino modernaus pasaulio baimę, nostalgija archaiskom formom. Ateitininkija ženklino pasitikėjimas savi ir tikėjimas, kad moderniam pasauliui yra daug gero, kad jam tik trūksta krikščioniškos rankos. Šiam skirtumui paryškinti, norėčiau prisiminti vieną menką mūsų istorijos epizodą, kurį pasakoja kun. Vytautas Bagdanavičius. Dar Kaune, jis užsuko į XX amžiaus redakciją, nesinąs straipsniu civilinės metrikacijos reikalui. Buvo žinoma, kad straipsnyje išreiškiamos vyskupų pažiūros ir kad vyskupai priešinosi bet kokiam įstatymui, kuris leistų grynai civilines santuokas. Katalikiško ir ateitininkiško laikraščio redaktorius straipsnio nepriėmė, nes laikraščio ir hierarchijos nuomonės šiuo klausimu nesutapo.

Panašia prasme galėtumėm vertinti ir Dovydaičio tiek plačią švietėjišką veiklą. Dovydaičis steigė žurnalus — mokslo, filosofijos, teologijos — ir juose bendradarbiauti kvietė įvairių pasaulėžiūrų žmones, nesibijodamas, kad kartais katalikiškoje spaudoje gali atsirasti kokia klaidinga nuomonė — remiuosi čia dr. Juozo Girmiaus veikalu.

Ateitininkai yra katalikų sąjūdis, tačiau, katalikų pasauliečių. Ir jeigu Bažnyčios vadovybė modernų pasaulį pasmerkė, iš jo pasitraukė, ir užsirikavo Vatikane, ateitininkai siekė moderniam pasauliui vadovauti. Ką kitą galėtų reikšti mūsų visuomeniškumo principas? Ateitininkų pašaukimą vadovauti Salkauskis išreiškia šiais žodžiais:

Tuo pačiu inteligentija yra

pašaukta atlikti visuomenėje visų inteligentiškųjų profesijų darbą, sukurti sykiu su tuo aukštesnę intelektualinę dvasios kultūrą ir pagal tai vadovauti liaudžiai ir visai tautai (Ateitininkų ideologija, p. 83).

O i koki tikslą šis vadovavimas nukreiptas? Klausimą atsako Salkauskis, kalbėdamas apie reikalą kurti bendrą politinį centrą:

Politinis centras turi savo tikslu realizuoti Lietuvoje teisiskos valstybės lytyse politinę bei socialinę demokratiją Kristaus mokslo pagrindais (Ateitininkų ideologija, p. 125).

Nors ne visai į temą, vis dėlto norėčiau pacituoti dar vieną politinio centro principą:

Politinis centras tiek savo ideologija, tiek savo taktika yra visuomeninės pusiausvyros reiškejas ir saugotojas: jis aiškiai atsisirboja ideologiniu atžvilgiu iš dešinės nuo liberalistiško individualizmo, o iš kairės — nuo socialistiško kolektyvizmo, nors taktikos atžvilgiu principaliai nei su pirmojo, nei su antrojo šalininkais neatsisako dirbti bendrą darbą bendriems konkretiems uždaviniams realizuoti (p. 125).

Savo siekimais, ateitininkai yra giminingi išlaisvinimo teologams, nes nei vieni, nei kiti nepasitenkina grynai vidiniu religingumu, bet siekia krikščioniškais pagrindais atnaujinti pačią visuomeninę santvarką. Žinoma, šios dvi kryptys labai skiriasi savo taktika: ateitininkams būtų svertima klasių kova, revoliucija, ginklas; ir pats Salkauskis visai nedviprasmiškai pasisako už demokratinio pobūdžio vadovavimą.

Žinoma, visi šie gražūs planai tolimoje praityje. Kaip sąjūdis, vienetas, ateitininkai negalėsi gyvenamosios aplinkos formuoti: jie tik gali stebėti, ką kiti daro, vertinti jų pastangas, ir išsaugoti tą savo savotišką krikščionybės variantą. Kitados ateitininkai kovojo už modernią Lietuvą: krikščionišką savo dvasia, bet nekonesinę savo forma. Dabartinė Lietuva kuriama pagal visai kitą receptą: konesinė savo forma, ir savo dvasia — antikrikščioniška. Būtų gera, kad Lietuvoje dar būtų užsilikę to ateitininkiško raugo, nes iš tiesų tenai jo labiausiai reikia.

Žodžio ir muzikos vakaras

Kaip jau buvo rašyta rugpjūčio 24 d. *Draugo* priede, žodžio ir muzikos vakaras, įvykęs rugpjūčio 30 d. Jaunimo centre, Chicagoje, nepretendavo į nepasiekiamas meno aukštumas, bet ateitininkijos 75 metų jubiliejiniam kongresui buvo tam tikras įvadas, ateitininkijos šeimyninė vakaronė, į kurią atsilankė išimtinai daug jaunimo. Jaunimas kalbėjo jaunimi. Ar jaunimas scenoje buvo jaunimo auditorijos suprasimas, tai jau kita tema. Buvo, nes šios pradinės vakaronės impulsas buvo jauniamas ir tolimesnėje kongreso eigoje.

Vertinti šį renginį reikėtų dvejojai. Pirmą, jis sutraukė, kaip minėjau, jaunimo, suvažiavusio iš daugelio kraštų ir kontinentų. Jau pats

jaunimo susitikimas ir bendravimas yra didelė pozityvi jungtis kultūriniam ir visuomeniniam darbui, lietuviškumui, kartais ir lietuviškos seimos kūrimui. Antra, reikėtų šią vakaronę vertinti kaip jaunų talentų pasirodymą, tuo pačiu atkeliant jiems vartus į platesnius ir spalvotus laukus, ir kur saulės šviesoje jie galėtų augti ir žaliuoti. Pora žodžių reikėtų aptarti jų pasirodymą, nebandant aštriai kritikuoti, bet ieškant pozityvių gairių jų tolimesniam augimui.

Tenka apgailestauti, kad programoje negalėjo dalyvauti mūsų jauni profesionalai Ingrida Blekytė ir Vytas Ruginis, abu besireiškia amerikiečių scenoje. Šią spragą užpildė taip pat amerikietiškoje scenoje kylanti žvaigždutė, Laima Šulaitytė-Day. Tiek reituojuojant Antano Vaičiulaičio „Dulkę“, tiek atliekant Elzietės rolę Vinco Ramono *Kryžių* inscenizacijoje ištraukoje, galėjai justu jos laisvumą scenoje, gerą vaidybą, įsijautimą ir sklandžiai vedamą dialogą.

Sauliaus Kubiliaus pasirodymas su sava kūryba ar Kazio Bradūno eilėraščių „Dievas eina per Lietuvą“ ir „Koplytstulpis“ deklamavimu buvo kažkas nauja jaunimo išraiškoje, ypač Bradūno eilėraščių interpretavimas. Jei ateityje šis jaunas poetas susikonscentruos labiau į žodžio magiką ir daugiau dėmesio kreips į lietuviškų dvišalių tarimą, neabejotinai turės susidurti su scena, ir gal labai sėkmingai.

Vietoje I. Blekytės V. Mačernio „Trečiąją viziją“ deklamavo tikrai gera lietuviška tartimi Audronė Kižytė. Iš jos

daugelis galėtų pasimokyti tarimo ir kirčiavimo. Iš muzikinės pusės reikia išdžiaugtis seserim Aukse ir Mirga Bankaitytėm. Nežiūrint kanklių ribotumo, iš Alfonso Mikulekio „Jaunystės žaismo“, kurį atliko abi seserys, ir iš „Ant ežerelio rymoju“ (taip pat Mikulekio) kurį atliko Mirga, iš kanklių buvo išgauta viskas, kas įmanoma išgauti. Technika ir muzikalumas — neužmirštami momentai jų kankliavime.

Rimtai reikia žvelgti į Marių Gražulį, jau dešimt metų grojantį violončele, vakare atlikusį Haydno čelo koncertą C-dur. Be abejonės, klausytojas juto tvirtą stryko brūkštelėjimą, tikrumą ir profesinį atlikimą. Jo akompaniatorius Vidas Neverauskas pasirodė kaip puikus pianistas.

Vakare dalyvavo ir jauna solistė Dalia Polikaitytė, nuotaikingai padainavusi komp. Giedrės Gudauskienės „Pirmąjį pasimatymą“ ir „Akimis tau parašysiu“ — lengvo žanro dainas, akompanuojant Manigirdui Motekaičiui. Taip pat reikia išdžiaugtis ir trylikmečiu smuikininku Aru Lapinsku, atlikusiu Fritz Kreisler „Meilės liūdesį“ ir Z. Monti čardašą. Jam akompanavo jo tėvas kompozitorius Darius Lapinskas.

Iškirtinas dėmesys kreiptinas į antrąją programos dalį — inscenizuotą ištrauką iš

Ateitininkų Federacijos 75 metų jubiliejinio kongreso žodžio ir muzikos vakare dainuoja studentų ateitininkų choras, kurį per studentų ateitininkų prieškongresinę stovyklą paruošė muzikas Viktoras Ralys. Nuotrauka Vidos Kuprytės

Vinco Ramono *Kryžių*

Aktorės Laimos Rastenytės-Lapinskienės režisūros deka šis įdomus, spalvingas, bet gana ilgokas dialogas sudarė teatro nuotaiką. Net ir be ypatingų dekoracijų ir kostiumų galime turėti teatrą. Visi aktorai, Laima Šulaitytė-Day, Vitas Laniauskas, Vincas Olšauskas ir Viktoras Radvilas savo roles atliko gerai, teikdami vilčių ateičiai.

Kadaise, apie 1950 metus, turėjome Chicagoje gerą teatrą ir gerą režisierių Jurgį

Blekaitį. Gal tie gerieji laikai

neapikartas, kaip ir niekas pasaulyje, bet, pamačius Ramono *Kryžių* ištraukos inscenizavimą, žiūrova apima nostalgija: „O gal kartais Chicagoje bent retkarčiais praskambės geras lietuviškas žodis scenoje, primindamas laikus, kai nieko neturėjome, bet kūrybinį polėkį ir energijos“.

Maloni vakaronės staigmena buvo muz. Viktoro Ralio vadovaujamas iš studentų ateitininkų stovyklos grįžęs

Žodžio ir muzikos vakare ateitininkų 75 metų Gražulis, jam akompanuoja Vidas Neverauskas, jubiliejiniam kongrese violončele groja Marius. Nuotrauka Vidos Kuprytės

Ar poezija yra realybė?

VYTAUTAS BAGDANAVIČIUS

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Poezijos skaitytojo vaidmuo

Ligi šiol mes artinomės į poetinę realybę, eidami į ją paties poeto požiūriu. Dabar pažvelkime į ją iš kitos pusės, būtent iš skaitytojo pusės. Klausime dabar, koks yra skaitytojo vaidmuo poetinėje realybėje. Ir mes turime pasakyti, kad tas vaidmuo yra taip pat reikšmingas ir kad skaitytojas nėra vien pasyvus. Kad šis pasakymas nepasirodytų pertemptas, paimkime pavyzdį iš modernios filosofijos istoriko F. Copleston.

Štai yra pasakomas sakinyš „Automobilio garaže nėra“. Labai skirtingus dalykus šis sakinyš pasako įvairiems asmenims, kurie galėjo girdėti šį pasakymą, pareinant nuo to, ką jie patys žino, ko jie nežino, ir kas jie yra.

Jei kas nors laukia kieno parvažiuojant, tam tas sakinyš sako, kad tas žmogus dar negrįžo. Jei tačiau žmogus žino, kad kalbamas automobilis gali stovėti ir gatvėje, tai tas pasakymas jam sako, kad automobilis yra gatvėje. Arba jei žmogus žino, kad automobilis buvo pavogtas ir paskui atrastas, tas pasakymas jam sako, kad automobilis dar nėra sugrąžintas.

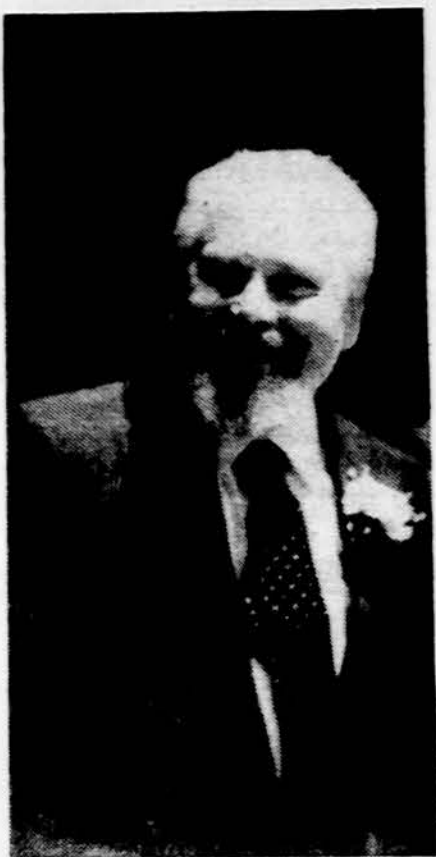
Šie pavyzdžiai, paimti iš realistinio mūsų gyvenimo, daug mums pasako apie skaitytojo reikšmę, jam susitinkant su poetiniu žodžiu. Poezijos priėmimas labai daug pareina nuo skaitytojo žinojimo, nusiteikimo, kultūrinės ir visuomeninės jo gyvenimo aplinkos. Vienas skaitytojas gali eilėraštį išskaityti daugiau, kitas mažiau. Kai kuriam skaitytojui kūrinys gali sukelti vienus dalykus, kitam kitus. Ir juo kūrinys yra komplikutesnis, asmeniškesnis, tuo jį supranta daugiau skaitytojų yra mažesnis. Ir jeigu šiandien poezijos skaitytojų yra mažiau negu prozos, tai to priežasties tenka ieškoti ir labai dideliame modernios poezijos arba atitūkime nuo gyvenamos tikrovės, arba kitaip atsiradusiam skirtume tarp poeto ir skaitytojo.

Visai natūralūs ir teisėti skirtingumai tarp poeto ir skaitytojo atsiliepią poezijos supratimui. Taip štai Bradūno eilėraštis apie poeto susitikimą su motina pakeleje į Vilnių turi duomenų, kurie bus suprantami daugeliui. Pirmiausia, mirusi motina daug sako kiekvienam. Tačiau tame eilėraštyje yra dalykų, kurių kiekvienas pralaužęs nepagaus. Taip, norint pilniau suprasti šį eilėrašty, reikia turėti išgesį pasiekti Vilnių, kuris buvo gyvas daugeliui lietuviškos visuomenės nepriklausomybės laikais. Žmogus, kuris neturi Vilniaus mistikos, sakykime, kitataučiai, šis eilėraštis kalbės apie tokią mistiką, kuri yra jam sava.

Daugiau šiame eilėraštyje ašras toks skaitytojas, kurio motina taip pat yra buvus atlikus maldininkis kelionėje į Vilnių ar į Šiluvą. Šis pavyzdys tegul padeda mums suprasti mūsų susizavėjimus atskirais kūriniams ir mūsų apsvaylimus jais, kai poeto atstovaujamas tas, kas po nepagauname.

Eilėraštis apie poeto susitikimą su motina pakeleje į Vilnių, žinoma, didelių problemų nekeltų. Tačiau yra apstu modernioje poezijoje pasakymų, kurie turi per mažai užuominų apie kasdieninę tikrovę ir yra arba per daug tam tikra prasme dvasiški ar per daug individualiai asmeniškiai ir dėl to sunkiai pasisavinami.

Kai susitinkame su skaitytojo problemomis pasisavinanti poeto kūrinį, mums grįžta pirminė abejonė, nuo kurios mes pradėjome šiuos svarstymus, būtent, ar poetinis kūrinys yra tikrovė. Ar jis nėra du atskiri dalykai: poeto individualus išgyvenimas ir po našiai individualus skaitytojo priėjimas prie poetinio kūrinio. Ieškant atsakymo į šį klausimą, verta eiti į filosofą, kuris yra išimtinai atsidėjęs studijavimui klausimo, ar grožinis kūrinys yra savaiminga būtis, būtent Roman Ingarden.

Poetas Kazys Bradūnas. Nuotrauka Jono Kuprio

Roman Ingarden — literatūrinio kūrinio savaimingo buvimo atstovas

Roman Ingarden, lenkų filosofas, yra atsidėjęs literatūrinio kūrinio filosofinėms studijoms. Jis yra fenomenologinės filosofijos atstovas, tos pačios, kuriai priklauso ir dabartinis popiežius Jonas Paulius II. Ingarden yra daugiausia rašęs vokiškai. Čia turima prieš akis jo studija, išleista angliškai: *The Literary Work of Art* (Northwestern University Press, 1973).

Norėdami geriau suprasti, kokią problemą svarsto Ingarden, galime galvoti šitaip. Ar poetinis kūrinys yra būtis, stovinti šalia poeto ir skaitytojo? Ar gal poetinis kūrinys yra, pvz., ne kas daugiau, kaip vienas savyje tarp poeto ir jo skaitytojo, o paties savo buvimo neturi. Galbūt poetinis kūrinys savo buvimą randa tik poeto ir skaitytojo asmenyje, o pats yra tik ryšys tarp jų. Taigi gal poetinis kūrinys yra ne būtis, o tik santykis tarp būčių. Reikia sutikti, kad ir šitoks poetinio kūrinio suvokimas nėra išjungtinai iš svarstymo, nes štai, kai mes skaitome kokį kūrinių, gilus ryšys atsiranda tarp mūsų ir autoriaus. Nepasiant, to, kad autorius gali būti seniai miręs, mūsų ryšys su juo pasidaro realybė.

Ingarden savo plačiose analizėse yra atkreipęs dėmesį į tai, kad literatūriniam kūrinyje yra daug klodų. Tarp tų klodų galima paminėti estetinį, fonetinį, idėjinį, asmeninį ir daug kitų. Tačiau jo, kaip literatūrinio kūrinio, vertę sudaro ne tie atskiri klodai, bet tas junginys, kurį kūrėjas iš jų padaro. Svaringas kūrėjas iš jų atrenka iš daugelio momentų atitinkamą derinį ir padaro iš jų savitą būtinę aktualybę, sujungdamas juos į naują visumą (p. 360). Tai sudaro pagrindą žiūrėti į literatūrinį kūrinių kaip į būtiną savyje, o ne vien kaip į ryšininą tarp poeto ir skaitytojo.

Ingarden mano, kad rašytojo asmuo turi kurybinę galią, kylantį iš jo pažinimo ir sprendimo. Dėl to ir jo kūriniui negalima paneigti savaimingo buvimo. Nors ir nepanašus į tai, sako Ingarden, kad realiami pasaulyje būtų galima sutikti tai, ką vaizduoja literatūrinis kūrinys, negalima neigti jam savos egzistencijos. Dėl to nėra keistenybė pripažinti literatūriniam kūriniui savitą būtinį egzistavimą (p. 363). Pripažinimas literatūriniam kūriniui reikšmės, išsiančios anapus subjektyvinių, t. y. rašytojo ir skaitytojo, ribų, turi didelės reikšmės ir kitiems mokslams, ypač filosofijai (p. 258-259), sako Ingarden. Galima pridurti, kad ir kitos filosofinės krypties atstovas, būtent neotomizmo, E. Gilson teigia, kad meno kūrinys yra aktualiai egzistuojantis dalykas, turis savo gyvenimą, kuris glūdi jo kompozicinėje vienybėje (cit. iš H. L. Weatherby, p. 145).

Kai moderni kultūra pergyvena kūrybinio žodžio krizę, būtent, kai žodis netenka ir prasmės, ir reikšmės, šie filosofų pasakymai yra verti didesnio dėmesio. Nuo nominalizmo laikų žmogaus žodis pradėta laikyti arba ne pilnai žmogišku arba daugiausia bereikišku. Todėl plinta pažiū-

ros, kad mūsų pažintas pasaulis neatitinka tiesai ir kad mūsų padarytos išvados iš patirties faktų neturi toli siekiančio galiojimo.

Ingarden net mano, kad neatstacius literatūrinio žodžio prasmės ir mūsų moksliniai veikalai nustos savo reikšmės ir mes atsidursime skepticizmo rūkuose (p. 359). Ir niekeno neskaitytas kūrinys yra būtis. Pagaliau jeigu literatūriniai kūriniai kartais net po labai ilgo laiko kurio nors vienu ar kitu atžvilgiu įgyvendinami, tai taip pat liudija jų būtinį realumą. Galbūt dėl to Ingarden drįsta sakyti, kad mokslinė veikla yra tik literatūrinės veiklos paraštė (p. 358).

Bradūno poezijos pobūdis

Dabar pažvelkime į priešpaskutinį Bradūno poezijos rinkinį *Užeigoje prie Vilniaus vieškelio* su klausimais, iškilusiais šiame svarstyme. Klausimai būtų šie: 1. Ar Bradūno supratimu poezija yra savaimingai egzistuojanti būtis? 2. Ar Bradūno poezija yra kuriančios žmogaus dvasios pasireiškimas, ar ji yra tik atspindys pažintos tikrovės? ar 3. Kas Bradūną įkvepia: ar gyvenamoji tikrovė ar skaityba?

1. Ar Bradūnui poezija yra savaimingai egzistuojanti būtis? Labai lengvas ir visuotinai aiškus yra atsakymas į šį klausimą. Bradūnas savo eilėraščių meto si tarsi kietais gabalais. Eilėraštis jam yra kaip diskas, kurį jis sviedžia (p. 10). Geri ir blogi žodžiai Bradūnui yra visada sunkūs. Jie yra kartais kaip „ūkana pavirtusi švina“ (p. 113). Kartais poezijos knyga Bradūnui yra tokia karšta, kaip žarija, kuri gali išvirsti liepsna, nuo kurios plunksna atgyja (p. 52). Poeto pulksna dega, kai jis nori rašalu užlieti kietos giminės kraujo dėmes (p. 96).

Poezija Bradūnui yra tokia reali, kad jis net nuo mirties sugėba pasislėpti eilėraštyje (p. 47). Ne tik jo paties poezija Bradūnui yra realybė, bet ir kitų poetų, net medidelių poetų. Ji buvo didžiulė jėga net tada, kada lietuvių tauta didelių poetų neturėjo (p. 39).

Pastebėjus šiuos poeto pasakymus, yra gera proga pažymėti, kad ir kasmetinis Kazio Bradūno ruošiamos Poezijos dienos Chicagoje yra gyvas liudijimas to poezijos realumo supratimo, kurio alsuoja Bradūno poezija. Poezijos dienos, kaip kultūrinė institucija, Bradūno rūpesčiu kasmet per dešimt metų besikartojanti, yra geras patalpinimas poezijos realumo ne tik knygoje, bet ir visuomeniniame gyvenime. Tvirtumas, kurio Bradūnas kas metais sutelkia

mus švęsti poezijos pavasarį, yra labai daug sakantis apie tvirtumą poezijos realumo sampratos, kurią turi Bradūnas.

2. Ar Bradūno poezija yra kuriančios žmogaus dvasios pasireiškimas, ar ji yra tik atspindys pažintos tikrovės? Dabar pažvelkime į šį Bradūno rinkinį su klausimu, kiek čia yra kūrybinės žmogaus dvasios pasireiškimo ir ar čia nėra vien grynas reflektavimas aplinkos ar lietuvių tautos nuotaikų ar problemų.

Ir reikia pasakyti, kad ši poezija neabejotinai liudija didelį kūrybinės žmogaus dvasios veikimą. Taip štai tam, kuris domisi viskuo: koriu, dūmu ir druska, iškyla vienas iš didžiausių klausimų, kurie žmogui gali iškilti: ar jis turi ne trupinius, o viską (p. 105). Tą patį aukšto lygio dvasingumą liudija ir jo sustojimas prie laiko ir vietos problemos. Jam rūpi konkretūs vietos ir laiko klausimai, kaip šv. Kazimiero kelias į Vakarų ir kiti įvairūs kaprizingos tetos, t. y. istorijos, postūčiai. Tačiau jis skaitosi su galimybe, kad kas nors gali paklausti „vietos ir laiko prasmės“ (p. 104). Laiko ir amžinybės klausimas Bradūnui kyla labai egzistencialiai. Tai jis išreiškia labai dramatiškai našiu pasakymu, kad „siandienos ir amžinybės durys privėrė man ir jums pirštus“ (p. 86).

Didelį žmogiškos išminties išpažinimą Bradūnas padaro, kai žmogaus gyvenimo pabaigoje visas gyvenimas jam pasidaro aiškus (p. 58). Tada jis gali ramiai pasakyti „Atbuva“ (p. 56), nors anksčiau banguojantis buvimas jį gąsdino (p. 55). Gerą savęs analizę Bradūnas padaro, sulaukęs 60 metų:

*Jau buvau
ir vyturiu ir akmeniu
medžiui ir grūdų
duonos rieke ir vyno gurkšniu* (p. 50)

Gilų savo religinį santykį su Dievu Bradūnas aptaria „Obuolių“ eilėraštyje. Jis prisimena pasaką apie Dievą, bevaikščiojantį seneliu, kuris atnešė aukštinį obuolį. Iš jo, pasodinto už kluno, išaugo obelis. Senelio išėjimą poetas galimai apverkę. Dabar jis turi Dievo sąmonę kaip To, kuris sėdi kartu su juo prie obelies. Jei anksčiau mitas ir tikrovė poetui siekė tik kažkur labai toli, tai dabar viskas išsprendžia betarpišku santykiavimu.

Į Dievą Bradūnas eina, pradėdamas nuo žemiškos tikrovės. Į Donelaičio lūpas jis net įdeda klausimą, nuo ko jis turi pradėti Dievo žodį skelbti: ar „nuo jūsų rūpesčių, ar nuo savęs“ (p. 86). Nuo patirtinės tikrovės Bradūnas pereina į antgamtinę. Žemiški dalykai jam priartėja reli-

Skulptūra parodoje Expo '85, Tsukuba, Japonija.

Nuotrauka Algimanto Kezio

Iš japonų poezijos

*Rudenį,
draugas atsiuntė man obuolį.
Vieg iš karto,
rengiausi jį suvalgyti.
Raudonas jis per daug raudonas!
Mano delne sunkus;
sunkus, kaip pasaulis.*

TSUBOI SHIGEJI

*Galbūt tyliai,
bet tylėdamas galvoju.
Nešneku,
bet nepalauk manęs
už sieną.*

TSUBOI SHIGEJI

*Greit jų nebūs...
prieš mirtį,
šie rudens svirpliai —
triukšmingesni, negu bet kada..*

MASAKA SHIKI

*Mergaitės sodina ryžius,
laukuose.
Tik jų daina purvu nesutepta.*

KONISHI RAIZAN

*Jeigu būčiau žinojys,
kad senatvė apsilankys,
vartus būčiau uždariusi.
Sakis: 'Nesu namie.'
Ir visai su ja nesusitikus.*

ANON

*Ar pas mane ateisi,
nebuvau tikra.*

*Ar man eit pas tave?
Ir taip bedvejojant —
užmigau,
net durų neužrakinusi..*

ANON

*Hamakas, voro išmėgztas.
Jame drugelis supasi,
apgaubtas auksine aureole;
tenai jis miršta.*

*Aš, kaip tas drugelis,
įkops į tavo meilės hamaką,
noriai jame supusi,
supusi iki mirties.*

HORIGUCHI DAIGAKU

(Sulietuvino D.S.)

Expo '85 — skulptūra ir minia, Tsukuba, Japonija.

Nuotrauka Algimanto Kezio

giniams. Taip užėiga prie Vilniaus vieškelio jam priartėja katedrai (p. 97).

Žodis, kuris labiau negu kitas talpina savyje tai, ką Bradūnas nori šiame rinkinyje pasakyti, yra „būti“. Šis žodis yra toks talpus, kad šalinis savyje ir konkretų kasdieninį poeto gyvenimą, ir amžinybę. Šiuo žodžiu Bradūnas nevengia operuoti. Taip savo įvardiniame eilėrašty jis sako, kad „Dievas liepė man būti“. Kartais šis buvimas reiškia būti užėigoje prie Vilniaus vieškelio, tačiau tuo buvimas nepasibaigia. Būti jam reiškia daugiau, negu tai galima skaičiuoti ledynų laikais (p. 22).

Kartais buvimas Bradūnui atodo kaip baltinis dalykas (p. 55), tačiau kitais atvejais jis turi sąmonę, kad pro laikinę būtinį jis išsprus, kaip unguris pro lapus (p. 46). Ir jis turi sąmonę, kad nunerti jis gali ne tik į ateitį, bet ir į savo paties buvimo pradžių (p. 106). Nesvetima Bradūnui yra ir žmogiška abejonė, ir net šiek tiek nihilizmo, tačiau, viską išteisinama jo didysis teigimas, užrašomas didžiąja raide TAIP (p. 36).

Bradūnas vienoje maldoje prašo Dievo, kad jam gražintų formą, mintį ir jėgą. Ir čia pat būkštuoja, ar ne per daug prašo (p. 63). Iš tikrųjų jis visa tai jau yra gavęs. Jo eilėraščiuose pilna minties bei jėgos ir visa tai yra sutelkta savita forma, kuri yra savarankiška. Be reikalo poetas būkštuoja, kad kam nors analizuojant jo eilėrašty, jis nesubyrėtų kaip rudens lapai (p. 47). Jo kompozicija, posmai ir asonansai jį išlaikys.

3. Kas Bradūną įkvepia: ar gyvenamoji tikrovė ar skaityba? Šitokiam klausimui kilti yra dvilypė priežastis. Pirmoji yra ta, kad Bradūnas yra žemininkų sąjūdžio pradininkas ir dėl to yra prasmės klausiti, kiek jį įkvepia žemė ir kokia žemė. Antra priežas-

tį sudaro mūsų anksčiau pastebėtas Bradūno bruožas, kad jis yra ne tik poezijos kūrėjas, bet ir jos skaitytojas. Ir skaitytojas jis yra tokio intensyvumo, kad skaitymas jam įgauna realybės pobūdį. Skaitymo keliu jis susitinka su kažkuo labai lietuviu.

Taigi, visų pirma, kiek Bradūnas yra atsiėmęs žemišką tikrovę ir kokia ta tikrovė yra? Skaitymas Užeigoje prie Vilniaus vieškelio duoda daug medžiagos sakyti, kad jo atsirėmimas žeme yra gyvas. Smėlio aukštumėlė Kiršose, Keturvalakių bažnytelė ir pušynas prie Pajavonio jį tebeveikia (p. 14). Taip pat jį tebeveikia ir tėviškos duona (p. 17) ir beržinių malkų dūmas (p. 15). Į gimtąją žemę jis kartais puola nusižemindamas (p. 19). Gluosnis jam išvirsta dievuliu (p. 20). Jam brangūs sukilėlių kapai, prie kurių prisiglaudžia partizano kvapas (p. 31). Žemės pilis jam yra neįsigrūnama (p. 33). Kartais vis dėlto žemiška sodyba jam atrodė nepatenkinama — ji tik slieko skylė (p. 44). Kartais jis žemę net ironizuoja, laikydamas ją tik kapais (p. 61). Bet vėl kartais smėlyje jis išskaito Viešpaties raštą (p. 57). Netikėti žeme jam reiškia mirtį (p. 59).

Stebint šiuos pasakymus, aiškėja, kad žemė jam susiveda į Lietuvos žemę, kartais net į Sūdų ar savo tėviškę. Bradūno žemė neturi nieko bendro su ta žemiškuo savoka, kurią perša marksizmas, kuri susiveda į techninę ir visuomeninę pažangą. Bradūno žemės samprata išvirsta į tą kultūrinę atmosferą, kuri yra daugelio lietuvių galvoje susiformavusi Lietuvos Nepriklausomybės laikais, veikiant humanistiniam mokymui gimnazijose ir Vytauto Didžiojo universitete. Dėl to Bradūno žemė yra ne vien betarpiškai jo patirta aplinka, bet ir išskaitytas dalykas įvairių rašytojų ir poetų kūry-

niuose.

Dėl tos priežasties Bradūno kūryboje sutinkame eilėraščių, skirtų įvairių poetų kūrybai. Taip šiame rinkinyje jis visą skyrį yra paskyręs Donelaičiui ir eilėrašty Mačerniui. Šiuos jis apdoroja kūrybiškai, bradūniškai. Šalia to šiame rinkinyje yra eilėraščių, skirtų dailininkui ir domselogui, muzikui Jakubėnui ir archeologui Puzinui. Taigi ne tik poetai, bet ir kiti kultūrininkai Bradūną įkvepia. Jį įkvepia viskas, kas siejasi su lietuvių tauta, suprasta šio šimtmečio prasme. Jei tai yra žemė, kuri jį įkvepia, tai ta žemė yra labai kultūriškai sodri. Ji yra sunki kaip švinas, kurios okupantas neįstengia pakelti ir nusinešti, bet ji kartu yra ir kaip paukštis, kurios jis negali prisivilioti (p. 29).

Bradūnas organizuoja visas jėgas tam žmogiškumui, kuris susiformavo Nepriklausomoje Lietuvoje. Jis viską jungia, kas tik tinka šiam žmogiškumui prijungti. Jis neieško naujų perspektyvų lietuvių tautai ir nesūlo jai naujo idealo, naujo buvimo pagrindo. Jis tik telkia iš visur jai statybines medžiagas. Jis kaip bitė renka medžiagą iš visų žiedų. Ir tai jis atlieka didėle kūrybine jėga. Bradūnas yra didelis mobilizuotojas. Tai tautinei kultūrai savo kūryba jis suteikia labai daug jėgos, kuri yra šioje poezijoje išreikšta labai plačios skalės įvaidžiais.

• Akiračiai nr. 7 (1985 liepa). Mėnesinis laikraštis, leidžiamas Viewpoint Press, Inc., 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Redakcija: D. Bielskus, K. Druga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, dr. T. Remeikis, T. Venclova, H. Žemelis. Spaudos grafika — A. Kurauskis. Metinė numerata — 8 dol., atskiras numeris — 1 dol.

Keturių dailininkų paroda Indianoje

Lietuvių dailininkų parodos Chicagoje yra dažnėjantis reiškinys. Neseniai vieną jų turėjome Čiurlonio galerijoje, Jaunimo centre. Dabar turime Munsterio Dailės muziejuje, Indianoje, keturių dailininkų parodą, pavadintą „Women of the Dunes“ vardu. Ši paroda skiriasi nuo ankstesnių tuo, kad mūsų dailininkės pralaužė parapiškas užtvanas, tvirtai žengdamos ne į kopas, bet į amerikiečių muziejų organizuojamas keliaujančias parodas. Gal iš tikrųjų reikia, kad, kitiems pripažinus mūsų talentus, ir mes juos pripažintume, — kaip tai atsitiko su M.K. Čiurloniu.

Ši dailininkų Marijos Ambrozaitienės, Vandos Balukienės, Magdalenos Birutės Stankūnienės ir Ados Sutkuvienės dailės paroda Munsteryje, Ind., nuo rugsėjo 25 d. iki rugsėjo 30 d., amerikiečių tarpe sukėlė nuostabą etninių grupių daili ne dėl to, kad amerikiečiai neturėtų gerų dailininkų, bet dėl to, kad mūsų dailininkų darbai šioje parodoje, turėdami stiprių liaudies meno elementų, yra visiškai nauji ir originalūs.

Čikagiškiams daugiau ar mažiau yra pažįstamos dailininkės ir jų kūryba, išskyrus Mariją Ambrozaitienę, kurios darbai buvo ir lietuviams maloni staigmena. Čia jinai pasirodė kaip pajėgi dailininkė su emalio darbais ant metalo, akvarele, grafika ir ofortu, smulkios linijomis subtiliai, kiek siurrealistiška, pavaižiuodama amžinos temos — žmogaus sukūrimo — biblinius motyvus. Toji pati tematika atsispindi ne tik oforte, bet ir gana vykusiai deginto emalio darbe.

Keturių lietuvių dailininkų parodoje, Munster, Stankūnienė, Emilijus Holenderis, Marija Ambrozaitienė, Ada Sutkuvienė, Magdalena Birutė, Vanda Balukienė.

Ypačiai vertas dėmesio emalis ant vario, šiltas, kiek primityvus ir vaikiškai naivus „Geltonų plytų kelias“ ir spalvotas monoraižinis triptikas „Žemės deivė“.

Vandos Balukienės lino audinių raštų perkūrimas, pilnas judesio kaleidoskopiškuose paveiksluose, amerikiečiams buvo visiškai naujas reiškinys. Visi jos kūriniai pasižymi ramiais, šiltomis spalvomis, simetrija, ritmingumu. Net ir nieko bendra su kopų harmonija neturįs didelio formato audeklas yra dekoratyviai išbaigtas, žaismingas. Iš viso, kiek anksčiau esame matę, Balukienės dailė yra geometrinų figūrų, spiralių, sinusinių kreivių ir kitų, judesį iššaukiančių, formų simetri-

nis bangavimas, bėgimas, spalvinis ir forminis ritmas.

Kaip Balukienės dekoratyvūs darbai, surišti su liaudies meno elementais audiniuose, Magdalenos Birutės Stankūnienės spalvoti medžio raiziniai turi tas pačias šaknis liaudyje, tikta pastarosios dekoratyvumas pereina ne į simetrinę plotmę, bet į senojo lietuviško kaimo darbų apipavidalinimą. Ta prasme Stankūnienė amerikiečiams yra irgi naujas atradimas, kaip ir Viktoras Petravičius, iš kurio įtakos jinai jau išsilaisvinusi. Kaip tik savo neišbaigtais detalėmis jinai neužgožia liudiškos tematikos, net dar labiau ją išryškina savo dekoratyviniu priėjimu ir spalva.

Ados Sutkuvienės mums liksiol neįprasti medvilnės skulptūriniai darbai nepriklauso šiam dailininkų pasauliui. Nežiūrint siūlų ir kitos medžiagos skulptūros tvirtinimui, „Vėlių medis“ (Tree of Souls) savo esme nepriklauso galerijai, bet protėvių šventiesiems miškams, gojams, upių verdenėms. Tokia pati mistika plaukia ir iš „Lietaus deivės vualio“.

Per parodos atidarymą rugsėjo 25 d. buvo dar vienas naujas variantas, retai pas mus praktikuojamas. Amerikiečių jaunas dailininkas Andrew Calhoun suteikė parodai muzikinę dimensiją. Nežiūrint, kad jis gitara pritariamas dainavo ameri-

kietų liaudies motyvais savo sukurtas dainas, jo etnis lyrinis dainos elementas puikiai derinasi su parodos etnine nuotaika.

Parodos katalogas — tai pavyzdys, kaip reikia parodą organizuoti. Jos rengėjas Emilijus Holenderis paruošė ją „par excellence“, parinkdamas truputį romantišką, mistiškai skambantį, bet patrauklų pavadinimą „Women of the Dunes“. Kataloge profesionaliai surašyti trumpi esminiai biografiniai dailininkų bruožai ir parinktos geros kūrinių reprodukcijos.

Kaip minėjau, ši yra keliaujanti paroda, kur daugiau amerikiečių turės progos susipažinti su mūsų dailininkų darbais. Parodos organizatoriui pavyko užmegzti ryšius ir su keliais kitais dailės muziejais, tarp jų gerai žinomu South Bend muziejumi, kur netrukus matysime mūsų dailininkų darbus. Gary Post dienraštyje John Forwalter laiko šią parodą išskirtine.

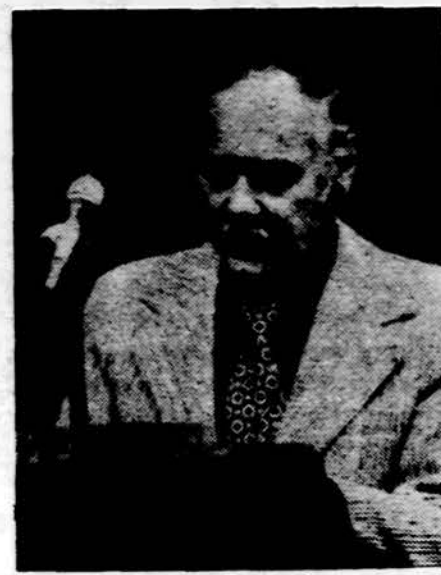
Jei lietuviams pavyktų realizuoti muziejaus projektą Chicagoje (pradžiai jau padaryta), tai mes galėtume pilnai dalyvauti kilnojamų parodų plane, kur daugiau gabių lietuvių dailininkų galečių atsikelti vartus į amerikiečių meno pasaulį.

Paroda verta mūsų paramos. Jos atidarymą atsilankė daug lietuvių iš Beverly Shores ir kopų apylinkių, iš Chicago. Reikėtų, kad ir daugiau lietuvių rastų kelią į Munster, Ind. Muziejaus adresas: 8317 Calumet Avenue. Paroda atidaryta šokiadieniais nuo 10 v. iki 4 v.v., sekmadieniais nuo 1 v. iki 4 v.v.

Adolfas Markelis

NAUJI LEIDINIAI

• *Aidai* nr. 3 (1985 gegužė-birželis) ir nr. 4 (1985 liepa-rugpjūtis). Dvimensinis kultūros žurnalas, leidžiamas Tėvų pranciškonų, 361 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207. Vyriausiasis redaktorius — dr. Leonardas Andriekus, OFM. Redakcijos nariai: kun. dr. Kęstutis Trimakas, Vytautas Volertas. Pagalba daili — Viktoras Vizgirda. Administruoja T. Benvenutas Ramanaukas, OFM. Metinė prenumerata — 20 dol., vieno numerio kaina — 3,30 dol.

Juozas Toliušis

Aloyzo Barono vardo novelės premija

Aloyzo Barono vardo novelės konkurso 1985 m. premiją laimėjo Juozas Toliušis. Jo novelė „Kalėdinis atgimimas“, pasirašyta Stanislovo slapyvardžiu, buvo konkurso komisijos atrinkta premijai iš 9 atsiųstų rankraščių. Komisiją sudarė Danutė Bindokienė, Julija Švabaitė-Gylienė ir Zigmas Umbražiūnas.

Premijos suma — 500 dolerių. Jos mecenatas — dr. Petras Kisielius. Konkursą laimėjusios novelės autoriui Juozui Toliušiiui premija bus įteikta per muzikos ir literatūros vakarą Penktojo Mokslo ir kūrybos simpoziumo metu, šių metų Padėkos dienos savaitgalį Chicagoje.

Juozas Toliušis gimė 1923 metais Kaune, 1941 metais baigė Tauragės gimnaziją. Dalyvauja Lietuvių skautų sąjungos veikloje, bendradarbiauja spaudoje. Ilgą laiką yra redagavęs Akademinio skautų sąjungos žurnalą *Mūsų vyčiai*. 1968 metais *Draugo* atkarpoje buvo išspausdintas jo romanas *Užtvanka*. Po to yra išleides dvi knygas: pasakojimų pyne jaunimui *Tryliktoji laida* (Chicago: JAV LB Švietimo tarybos leidinys, 1976) ir visai neseniai *Susitikimas prie Katedros — tolimesni tryliktosios laidos nuotykiškai* (Chicago: Akademines skautijos leidykla, 1984).

Kultūrinė kronika

• Algimanto Kežio fotografijų paroda buvo atidaryta šių metų rugsėjo mėn. 1 d. Kroch's and Brentano's knygyne, 29 S. Wabash Ave., Chicago miesto centre. Parodą surengė Henry Tabor, Kroch's and Brentano's meno skyriaus vedėjas. Parodoje išstatyta 10 įremtųjų fotografijų, kurios įtrauktos į Algimanto Kežio naujai išleista knygą *Lithuania through the Wall* (Chicago: Loyola University Press, 1985).

Naujoji Algimanto Kežio knyga vaizduoja jo dešimties dienų kelionę į Lietuvą pirmą kartą po 40 metų svetur. Knygoje yra 94 nuotraukos, ji padalyta į šešis skyrius: The Horizon, Our Birthplaces, The People, We Are a Praying Nation, Toward Learning and Achievement, The Farewell. Knygos išangėje rašoma: „Savo gimtąją Lietuvą palikau 1944 m., būdamas 17 metų, ir ji sugrįžau 1983 m. Arti 40 metų nebuvau matęs savo tėvynės, jos miestų, jos žmonių, savo giminių ir savo sesers Aldonos. Šis vaizdinis pasakojimas — tai mano bandymas pasidalyti įspūdžiais iš kelionės namo“.

Paroda tęsis visą rugsėjo mėnesį. Algimanto Kežio knyga *Lithuania through the Wall* parduodama Kroch's and Brentano's knygyne. Ji gaunama ir „Drauge“. Kaina — 15,95 dol.

• Algio Budrio, mokslinės fantastikos anglų kalba rašytojo, nauja knyga *Benchmarks: Galaxy Bookshelf* išleido Southern Illinois University Press. Knygoje surinktos Algio Budrio *Galaxy* žurnalui parašytos pačių svarbiausių mokslinės fantastikos žanro veikalų recenzijos nuo 1965 iki 1970 metų. Su šia knyga Algio Budrys, pagal *Washington Post* knygų skyriaus redakciją, užsirekomenduoja ne tik kaip vienas iškilųjų mokslinės fantastikos kūrėjų, bet ir kaip vienas rimčiausių šio žanro kritikų.

Naujausias numeris pradedamas savitu ir kiek pesimistiniu redaktoriaus Leonardo Andriekaus žodžiu *Aidų* 40 metų sukakties proga. Septyni Nykos-Niliūno eilėraščiai iš Lietuvos Bendromenės premijuoto rinkinio *Ziemos teologija*. Alina Stankienė pateikia plačią Rimvydo Šilbajorio knygos *Žodžiai ir prasmė* recenziją. Grakšti Nelės Mazalaitės legenda „Obelies šešėlis“. Bronius Nemickas pateikia dokumentus apie nepasisekusius vokiečių pastangas mobilizuoti lietuvius karui. Žurnalo centre: du puslapiai Kryžių kalno vaizdų 1982 metais. Kęstutis Trimakas recenzuoja kun. dr. Eugenijus Gerulio disertaciją apie maldos esmę. Aprašoma LB Kultūros tarybos 1985 m. premijų šventė Clevelande. Poezijos dienos Chicagoje. Platus architektos Erdivilo Masiulio nekrologas su kai kurių jo suprojektuotų namų nuotraukomis. Puokštė prisiminimų Vlodo Poželos 25 metų mirties sukakties proga. Knygų skyriuje recenzuojamos: Eduardo Cinzo *Svento Petro šūnynas*, Vytauto Volerto *Jautio ragai*.

1985

• *Chronicle of the Catholic Church in Lithuania* no. 64, October 7, 1984. Translated by Rev. Casimir Pugevičius. Translation editor: Marian Skabeikis. Published by Lithuanian Catholic Religious Aid, Inc., 351 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207.

Numeris atiduotas spausdinti 1985 vasario 16 d. Kun. Kazimieras Pugevičius duoda naudingą įvadą LKB Kronikos 64 numerio vertimui, kurį jis pats sklandžiai atliko. Numeris dedikuotas vyskupui Julijonui Steponavičiui, todėl įvade skaitojas supažindinamas su vyskupų persekiojimo istorija. Knygutę puošia Vilniaus katedros ir Gedimino pilies vaizdas. Knygutės gale yra asmenų ir vietovardžių rodyklės.

Antras kaimas kelia sparnus į Vakarus

Čikagiškio Antro kaimo vaidintojus aną tvankų vakarą rado Gintaro salėje, prapraktuojančius repeticioje.

— Juk dar vidurvasaris! — nusistebėjau. — Ar naują programą parodyti ketinate dar šį rudenį?

ARVYDAS VAITKUS: Iš tikrųjų pereitų metų sezoną oficialiai uždarė tik prieš porą savaitių tradiciniu Antro kaimo pikniku (arba „gegužėne“, kaip ten Honoure sakoma). Taigi, čia pat, Marquette parke, mano „ūkyje“, prie Maplewood gatvės. Kieme buvau specialų saulės stogą pastatęs ir šalia jo „golfo laukus“ įrengęs... Išsipaakojom trumpų vasaros atostogų nuotykius, o dabar — laikas sugrįžti repeticiojoms, taip sakant, „į blavią arbatone“...

JURATĖ JAKŠTYTĖ: Ruošiamės ankstyvoms gastrolėms Vakaruose. Spalio 4 d., taigi penktadienio vakare pasirodysim ne taip gausiai (bet, kiek girdėjom dar jaunai ir entuziastingai) San Francisco lietuvių publikai, o šeštadienį rytą jau išskrisime į Los Angeles, kur vakare ir sekmadienį po pietų pasirodysime Šv. Kazimiero parapijos salėje, pakviesti skautų akademikų... Reikėtų gal paminėti, kad San Francisco tai Antras kaimas dar nėra pasirodęs per visus dvidešimt dvejus savo gyvavimo metus...

— O Los Angeles lietuviškoje „saloje“ jau esate gastroliaivę?

EUGENIJUS BUTĖNAS: Taip. Bent porą kartų. Kiek vienu atveju davėme nemažiau kaip du pastatymus. Vėliausiose gastrolėse, 1981 metais, šalia reguliarių pastatymų šeštadienio rytą

dar liuanistinei mokyklai davėm maždaug vienos pamokos specialią programą. Bet mūsų sudėtis tada buvo gerokai kitoniška. Iš šiandieninio Antro kaimo tada tik mes su Jurate dalyvavom. Visi kiti aną gastrolių dalyviai šiaandien jau, kariškais terminais kalbant, į atsargą pasitraukė... Tad važiuojam su gerokai atnaujinta (bet anaipol neblogesne sudėtimi)...

INDRĖ TOLIUSYTĖ: As kaip tik ir įsijungiau, Antram kaimui sugrįžus iš Los Angeles gastrolių. Bet nuo to laiko mes jau apvažinėjome daugelį Amerikos kampų. Buvome Hartforde, New Yorke, Clevelande, Detroito, Racine, Oberline (Pasaulio lietuvių jaunimo kongreso stovykloje), o pereinantis metais dar svečiavomės Kanadoje, Toronte ir Hamiltone... Maždaug tuo pačiu metu antrakaimiečių tapo ir Arvydas, taigi ir jam turbūt visose pastarųjų metų gastrolėse teko dalyvauti.

VIDA GILVYDIENĖ: Iš tikrųjų Antrame kaime nebesu naujokė, nes vaidinau jau 1971 metų programoje... Tiesa, buvau padariusi ilgesnį pertrauką, bet net ir tada galvojau tik apie Antrą kaimą, besirūpindama jo ateitimi, augindama jam prieauglį. Taigi dvasia, galima sakyti, išlikau antrakaimietė... Gal ir teisingai tas mūsų patriarchas Romas Stakauskas sako: kartą antrakaimietis, tai ir visiems laikams antrakaimietis... Su Antru kaimu teko vaidinti turbūt visose čia Indrės išvardintose vietovėse. Ji tik turbūt užmiršo paminėti ir Omahą, ir Baltimorę, kur buvome dar šį pavasarį, Washingtono liuanistinės mokyklos tėvų komiteto

pakviesti... Bet taip arti Holivudo vaidinti tai tikrai dar neteko ir šio reikšmingo žingsnio nekantriai ir viltingai laukiu...

EDVARDAS TUSKENIS: Kadangi niekas naujokais pripažinti nenori, tai aš jau nebesisilėpsiu: esu naujausias antrakaimietis, pradėjęs dirbti tik šiais metais. Bet dalyvavau ne tik visuose šešiuose Chicago pastatymuose, bet ir Baltimorės gastrolėse. Esu laimingas, laiku įstojęs ir gavęs progą dalyvauti retose išvykose į lietuviškus šio krašto Vakarus... Gailiuosi tik, kad negalėjau dalyvauti Arvydo taip viliojančiai apšnekėtame piknike ir turėjau praleisti didelę dalį repeticiojų. Mat buvau išvažiuavęs į Vilnių

— Kalbant apie tą ateitį: ką Antras kaimas yra numatęs dar šiais ar ateinančiais metais?

hosp.

ir porą mėnesių, taip sakant, gilinau lietuvių kalbą liuanistiniuose vasaros kursuose, universitete. Buvau tikrai nustebintas, kad ir Lietuvoje Antrą kaimą daugelis žino ir apie jį klausinėja.

ALGIRDAS TITUS ANTANAITIS: Pirmą kartą į Vakarus su mumis skrenda ir Jonas Kaunas, kuris Antrą kaimą „apšviečia“ ir garsų efektus tvarko jau bent šešiolika metų. 1981 metų gastrolėse jis negalėjo dalyvauti ir mums šviesas tada tvarkė Rita Riškienė, šiandien, beje, irgi auginanti prieauglį Antram kaimui, arba, kaip Vida čia ką tik išsireiškė, užtikrinanti jam ateitį...

— Kalbant apie tą ateitį: ką Antras kaimas yra numatęs dar šiais ar ateinančiais metais?

hosp.

INDRĖ TOLIUSYTĖ: Lapkričio 16 d. pasirodome Bostone, kur kviečia Lietuviškos skautybės fondas. To paties mėnesio gale taipgi pasirodome Mokslo ir kūrybos simpoziumo susipažinimo vakare... Man rodos, kad kažkur vidury tų pasirodymų vieną kurį vakarą dalyvausime ir va šioje scenoje, šioje Gintaro salėje, kartu su jos savininko Ažuolo Stelmoko kapela, atsidėkodami man už leidimą naudotis šia puikia vieta repeticiojoms, kada mūsų įprastinė Playhouse salė yra uždaryta...

Prievaždai A.T. Antanaičiui besirušiant tėti repeticioja, savo reporterės bloknatą užverčiau, palinkėjusi Antram kaimui sėkmės vakariniam ir rytiniam pakraštyje...

hosp.

14 Antro kaimo 20 metų sukaktovinio spektaklio 1984 m. vasario mėn. 4-5 d. Jaunimo centro scenoje, Chicagoje. Nuotrauka Jono Tamulioje